

GENERALSKA BAŠČA U GORNJEM OSIJEKU

Kada je Osijek g. 1809. otkupivši se novcem od komorskog trgovišta postao kr. i sl. gradom, pridržao si je koje vojni koje civilni erar unutar teritorije grada neke parcele. Među ovima bila je i t. z. generalska bašča u gornjem gradu. To je bio grunt na ulazu u gornji grad, koji je bio ograden prostom tarabom. Taj je grunt Osijek dao na uživanje ondašnjem tvrđavskom zapovjedniku generalu Pemleru.

Protokol od 3. IX. 1809. odredio je »da se ovaj grunt tvrđavskom zapovjedniku ostavi i nadalje na uporabu, no izmijene li se okolnosti on se ima gradu povratiti«. Kako se grad stavio na stanovište, da je bašča predana na uživanje samo osobi Pemlerovoj, a on već odavna umro, obratio se grad 28. V. 1868. na namjesničko vijeće sa zahtjevom, da se bašča, koja je gradu za njegov razvitak bezuvjetno potrebna, povrati. G. 1868. dokinuto je u Osijeku tvrđavsko zapovjedništvo.

Namjesničko vijeće zatražilo je regulatornu osnovu grada i zatražilo vrt od vojnog erara. 7. XII. 1869. stigao je od zem. vlade odgovor, da se molbi grada ne može udovoljiti, jer da se tome protivi vojni erar.

Dne 3. II. 1871. magistrat je vladi uputio opširni izvještaj, iz kojega vadimo ovo: »Gornjem se gradu mora odstupiti vrt, jer je on kao vojnički grunt golema zaprijetka njegovom razvitku. Gornja varoš graniči sa sjevera rijekom Dravom, sa zapada Retfalom, s juga varoškim pašnjakom, sa istoka generalskom baščom. Stiješnjen ovako nema se kuda razvijati: uz Dravu preostao je jedva toliko prostor, koliki je potreban za kopit-

nicu (kojom konji vuku šajke); sa zapada dijeli gornju varoš od Retfale obični sokak; na jug ne može da se širi, jer ovuda prolazi nova željeznica; širiti se dakle može samo na istok prema tvrđavi i tu mu smeta pomenuta bašča.

A Osijek, bolje gornji grad rapidno raste brojem žiteljstva. Dok je god. 1809. sav grad brojao nešto više od 8000 duša, danas već broji toliko sama gornja varoš, a granice su njene i onda i sada iste. Radi toga je u varoši iskorišćen i najmanji prostor tako, te je i gornjovaroška pijaca rasparcelirana u kućista i sve je već izgrađeno...

U gornjoj varoši cvjeta trgovina i obrt, što poprima već velevaroške dimenzije.

Tu je kolodvor a i dunavsko parobrodarstvo našlo se ponukano da tu podigne zasebno otpravništvo. Tu je jedna banka i jedna štedionica, kazalište, što su ga varošani sami sagradili. Sve ovo svjedoči, da gornja varoš cvjeta i napreduje, da se u njoj blagostanje udomaćilo, da je radinost u živom poletu. Gdje je blagostanja i radinosti tu ima izgleda na zaradu i dobit, ovamo grnu ljudi i nastanjuju se...

Van svake je sumnje, da će gornja varoš željeznicom i glavnim kolodvorom doživjeti još veći zamah u svakom pogledu te će još više porasti brojem žiteljstva...

Grad se je još koju godinu natezao sa erarom, dok mu konačno g. 1883. nije uspelo da bašču dobije. Grad je sav taj prostor odma rasparcelirao i u 90-tim godinama XIX. s. ponikao je na tom gruntu najljepši dio Osijeka (Jägerova i Radićeva ulica).

Dr. Josip Bösendorfer.

NEKOLIKO PRIMJERA SLAVONSKE NOŠNJE

Nošnje Slavonije imadu među našim nošnjama svoje zasebno mjesto pa su privlačile već odavna naročitu pažnju koliko svih laika, toliko likovnih umjetnika pa etnografa a dovoljno je spomenuti samo živi interes, kojim su ih prikazivali ili studirali toliki književnici, publicisti kao Stjepan Marjanović (kao jedan od prvih opisivača slavonskih »nošaja«), Mijat Stojanović, Janko Barle. Iso Kršnjavi, Milko Cepelić, klasični slavonski folklorist Josip Lovrečić, pa od likovnih prikazivača Nikola Arsenović sa svojim albumom, i od mlađih slikara napose Slavko Tomerlin. Etnografe su zanimala zbog svoga sastava, osobina u oblicima i dekoru i s tim u svezi mnogih zanimljivih pitanja o njihovom podrijetlu, razvoju i promjenama, što su ih s tijekom vremena proživjele, dok sa druge strane svima bez razlike sputava po-

zornost živo naglašena sličovitost — naročito starijih tipova, iz prošlih vremena prije jače degeneracije, koja danas toliko preotima mah. Mogle bi se odrediti za slavonske nošnje i određene općene, zajedničke crte (za najveći dio njih slavonsko-srijemskih) ma da se regionalno među njma jasnije odvajaju nekoliko suvrstica sa svojim specifičnim obilježjima. Razumljivo je, što svojom pravom i dekorom izazivaju najviše interesa svetačne nošnje đjakovštine, pa vinkovačkoga kraja i njihove okoline — s naročito karakterističnim zlatnim vezovima (šamije — ženske kao kape, marame, skutu, prsluci, i dr.). Podrijetlo tim oblicima ukrasa odjeće vodi u Bosnu, odakle je i zlatovez i »šamija« i štošta drugo izviralo i pretakalo se u krajeve preko Save. Otuda se mogu razumjeti i različni — jednom vrlo jasni, drugi put sa-